

Qui eren els Bel·lònides i per què els anomenen així?

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 20-02-2025

El nom de la nissaga va ser creat pels historiadors catalans del segle XX a partir d'un membre destacat d'aquella família.

París, 11 de setembre del 878. Fa 1146 anys. El rei Lluís, anomenat "el Quec" o "el Tartamut", setè monarca de la dinastia carolíngia i segon rei de la França sorgida de la divisió de l'Imperi de Carlemany (843), nomenava el magnat Guifré nou comte del districte carolíngi de Barcelona. En aquell moment, Guifré, que ja era comte dels districtes carolíngis d'Urgell i de Cerdanya, rellevava Bernat de Gòtia, que havia estat destituït per la seva participació en una revolta local contra el poder central. Guifré seria el primer que trametria el càrrec comtal —en aquell moment, de naturalesa funcional— als seus descendents. I, per tant, seria el creador de la dinastia nacional catalana dels Bel·lònides, que governaria el país durant sis segles, fins al 1410.

Guifré mai no es va cognomenar Bel·lònida

Guifré, que coneixem amb el sobrenom o apel·latiu d'"el Pilós", mai no es va cognomenar Bel·lònida. De fet, a finals del segle IX, els cognoms no existien. Entre les minoritàries classes privilegiades del continent europeu, es feia servir el patrònim, que no tenia la mateixa naturalesa que el cognom actual, perquè no sempre identificava tots els membres d'una mateixa família, ni sempre es transmetia hereditàriament. A més, en cap document de l'època —ni en cap altre dels segles posteriors de regnat dels descendents de Guifré— no apareix l'identificatiu "Bel·lònida". Llavors, d'on surt aquest identificatiu? I per què als descendents de Guifré i a la dinastia nacional catalana els anomenem "Bel·lònides"?

Representació de Guifré el Pilós / Font: Rotlle de Poblet.

Segons la investigació historiogràfica catalana, Guifré era fill d'un magnat anomenat Sunifred, nascut el 805 a Girona (al sud de la Marca carolíngia de Gòtia), i que havia estat comte —delegat del poder franc— successivament en diversos districtes de la Marca. I era nét de Bel-ló, un altre magnat, nascut cap al 770 a Carcassona (al centre de la Marca carolíngia de Gòtia), que també havia estat comte de diversos districtes carolingis de la Marca. En el moment en què neix Bel-ló (cap al 770), fa onze anys que Carcassona ha estat incorporada al regne franc. I quan neix Sunifred (805), fa quinze anys que ha passat el mateix a Girona. Per tant, els avantpassats de Guifré es van desplaçar progressivament cap al sud, a mesura que avançava la frontera carolíngia.

Més enllà de l'avi del Pilós

La investigació historiogràfica no ha pogut esbrinar —si més no, fins ara— l'origen genealògic de l'avi del Pilós. Podria ser un producte del colossal exili de la Tarraconense i de la Narbonesa cap al regne dels francs durant la invasió àrab (714-723). Exili que, posteriorment, retornaria acompanyant els carolingis en l'alliberament i reocupació del territori (a partir del 752). O podria ser, senzillament, el descendent d'una família indígena que, després de la invasió àrab, quedaria radicada al seu solar tradicional, en aquest cas a Carcassona. A hores d'ara, encara no ho sabem i potser no ho sabrem mai. Però sí que podem afirmar —tot i que hi ha un cert debat— que Bel-ló és l'avantpassat conegut —i majoritàriament acceptat— més antic del Pilós.

Mapa de la Marca de Gòtia / Font: Universitat de Barcelona.

De Bel-ló a Bel-lònides

Aquest és el motiu que explica per què els historiadors catalans de principis del segle XX van decidir crear l'apel·latiu "Bel-lònides" per referir-se a la dinastia nacional catalana. Ara bé, aquesta solució tan original no és de fabricació genuïna catalana. El corrent historiogràfic francès anomenat Escola dels Annals —creat pels professors Marc Bloch i Lucien Febvre a principis del segle XX— ja la proposa i la implementa per referir-se, per exemple, als Guillèmides, que van governar el comtat de Tolosa i el ducat d'Aquitània durant els segles centrals de l'edat mitjana. Els Guillèmides (com Elionor d'Aquitània, per exemple) són nomenats així perquè la baula genealògica coneguda més antiga d'aquesta nissaga és Guillem de Tolosa (768-812).

Per què els Bel-lònides van esdevenir la nissaga del poder?

La Marca de Gòtia era la regió més meridional, primer de l'imperi carolingi (752-843) i després del regne de França (843-987). I era, també, una de les regions més conflictives d'aquell domini. Geogràficament allunyada del poder central, els seus comtes van cobejar, repetidament, la independència. Però en aquell paisatge de rebel·lions, res no era el que semblava. Els rebels secessionistes eren (tret del cas d'Aissó, el 826), nobles francs ambiciosos que es delien per crear el seu propi tron. En canvi, la família de Guifré, d'origen indígena, destacaria per la seva lleialtat al poder central. Van ser recompensats amb càrrecs comtals al centre i sud de la Gòtia, fins a esdevenir la família més poderosa del territori.

Mapa del regne de França a cavall de l'any 1000 / Font: Cartes de France.

Les altres nissagues creades a partir de l'any 1000

Superada la ideologia apocalíptica de l'any 1000, el continent europeu va conèixer una explosió demogràfica que obligaria el poder a imposar i generalitzar l'ús dels cognoms. En aquell context històric i sociològic, les nissagues que assolien el poder —a diferència de les seves predecessores— es preocuparien de tenir un patrónim que les identificués. Els primers van ser els Plantagenet anglesos. El 1127 Jofré d'Anjou es casava amb la reina Matilde d'Anglaterra —de la nissaga innominada dels normands i creada per Guillem el Conqueridor el 1066—. Jofré va

oficialitzar el patrònim Plantagenet —que portarien els seus successors durant dos segles (1154-1399)—, inspirant-se en un ornament del seu elm que representava una planta de ginesta.

Marc Pons

Podeu accedir a l'article original a través del següent:

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/qui-eren-bellonides-anomenen-aixi-marc-pons_1204703_102.html